

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

קוח.

רבינו גרשום

(א) ויניין כב: וש"ט,
(ב) ופנתה טו מד, (ג) ונדפוי
שלא הגול, (ד) גליון, (ה) כ"ל
דכספיים.

תורה אור השלם

1 וידברו בני יוסף את
יהושע לאמר מדוע נתתה
לי נזילה גורל אחד וחבל
אחד ואני עם רב עד אשר
עד בה כרביני יי?
יהושע יי די
2 ויאמר אליהם יהושע
אם עם רב אתה עולה לך
היערה ובראת לך שם
בארץ היפרי וידקראים כי
אלך לך הר אפרים:
יהושע יי טו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלה וכו'
בין רב למשע וכו' זה כוח.
ג"כ ע"ל ביש דף קכב:
(ב) ד"ה לזוט וכו' לכות
היער ולגורו שם ועיין:

מוסף תוספות

א. אלא למיד לבאי
הארץ מאי בין רב למשע
ואי משום דעיי החורה
חזרון להיות שוין הוא
מלשמות מילות אבותם
ינחלו נפקא. מוס' מיידי.
ב. משום דהו נפישל
משאר שבטים ולא שקיל
לחולקא אלא כחד משאר
שבטים. יד רמח.

אלה למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא. ולא גרסינן מאי בין (א) לרב למשע דמהוהו לא מני לאקשווי מידי דהא אינטריך למדרש מיינה דא"י לשבטים איתפלג שלקחו כל השבטים זה כוח ע"פ הגורל שבט המועט כמרוצה דהכי משמע על פי

הגורל תחלק נחלתו בין שהוה רב בין שהוה מעט אותו השבט מה שזכרו הגורל יקח לקמן בפירוקין (דף קכב.) ועוד דרשינן מיינה [ש] דכספיים נתחלקה הארץ. אבל מלרב תרבה נחלתו מקשה דמשמע למי שהיה רב צליאת מנרים דכתיב בתריה לשמות מטות אבותם ינחלו אע"פ שעכשוו נתמעט בכניסתן לארץ תרבה נחלתו ולאותו שהיה מעט צליאת מנרים תמעט גם עתה נחלתו אע"פ שנתרבה והכי קתני לה כספיים בדיקא לרב תרבה נחלתו וגו' הרי שיאלו עמו י' בניס ממנרים ובכניסתן לא נמלאו אלא ה' קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו הרי שיאלו עמו ה' בניס ממנרים ובכניסתן לא נמלאו אלא ה' קורא אני עליו ולמעט תמעט נחלתו דלקרא דמתן אמינה ניוול בתר השתא קא משמע לן: קשיא. לדין קשיא דלא ידעינן לתרווי קרא אליבא דההוא תנא דהא ליכא למימר לרב תרבה אותו שהוה רב עכשוו תרבה נחלתו ולמעט שהוה מועט עכשוו תמעט נחלתו דקבצא

הוא כדכתיב לעיל לאלה תחלק הארץ ולא כריך קרא וגם אין לשון תרבה ותמעט משמע נטילה ראשונה שנטול כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בכספיה דקרא [ש] איש לפי פקודיו יתן נחלתו: היינו דקא אווןן כנפחד. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו [שם מן] שזכה בצרך ישראל כי אין לו בן שאילו היה לו בן היה נטול הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מנרים ועתה בשביל שאין לו בן למה לא יגרע את חלקו: לא הוה. לנלפחד נחלה בצרך ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו זכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן לא היה נטול כלום בשביל אביו ואפילו בשביל עצמו אם הוא פחות מכו' ומאי האו דקא אווןן בשביל שאין לו בן: אלא לחורה וניטול כנפסי חפר. דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חורה שמחזירין לאבותיהן כל מה שהוה וחזרין וירשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע שם אבינו לנפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו שבכס חפר וקננו אילו היה לו בן כשיטלו בני חפר שהם אחי אבינו נחלה בא"י יחזירו אותה לחפר אביהן ויריש אותה לכל בניו ויטול אבינו שהוא צבור ב' חלקים או הוא או בנו שקם תחתיו כדכתיב ואם אין לו [שם] עיין עליו [עליל קטו]. והשתא שאין בן למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו ע"י חורה שהחזירה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ שהרי בת הבן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבה הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יצמין כדלקמן [דף קטו:] היינו דקא אווןן בני יוסף. שהיו עכשוו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מנרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולוה שקול. בזה. ומינהו לקמן [קכג]. אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג וצדין אווןן בני יוסף שלא נטלו אלא כחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן אלא משום דמבשאי ליה לקמן לא זעי לתרווי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אז הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימותו וגם לא היה להם שום מוריש שיאלו ממנרים שירשו ממנו על ידי חורה: שמע מינה. מנחות בני יוסף וצנות לנפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אביו ואף על גב דהוה מני מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מנרים כל אותן שיאלו פחות מבן עשרים בלא אז לא נטלו חלק בצרך שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מנרים דטפלין שיאלו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתמיני שלא יא' יתום ממנרים פחות מבן עשרים ואם יאלו אס כן מת אחד מקרוביו כמדובר שהיו מיוצאי מנרים להורישו חלקו דומיא דצנות לנפחד שלא היו ראויין לנטול חלק בצרך כדתינא ככספרי [פנחס טו מד] איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דמנו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אביהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בצרך אלא על ידי חורה וכגון שהיו מורשישו מיוצאי מנרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מבן עשרים נטלו כולן על ידי חורה כצנות לנפחד ואותן שהיה להם אז ואם ולא היו יכולין לנטול בחורה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן שהרי אביו ואמו קודמין הרי אביהן נטול חלק בצרך משום באי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לנעוק: איבעי ליה למנאות. כצנות לנפחד ובני יוסף וגם הנביא היה לו לכתוב כדכתיב צנות לנפחד: דלווח ואהני. שלא יוכל לגוול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' [יהושע יז] לדרשה אינטריך כדלקמן ולא כפשיטה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם נמנחת שבט אחר הן אין הרשות בידי ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידים לכרות היער [ו] ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני הסם ענה טובה קא משמע לן. בשביל שלמדן אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיעבי ליה לאיניש להטמין עצמו לאודורי מעינא צישא להכי כתביה קרא ללווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסף נחלה אי אפשר אך ענה טובה אני נתן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובראת כרות היער ותצננה לך שם בית מושב כדכתיב וצרא אותהן בצרכותם [יחזקאל כג:] אמרו

וממשה שנטולו חולקים בחלק אביהן עם הממשה הראשונים ונראה לרשב"ם דרישא וסיפא מיידי כגון שמתו אותם שיאלו ממנרים בלא זרע ולא נכנסו לארץ דודאי מתו כמדובר כל אותן שהיו בני עשרים כשיאלו ממנרים ומיידי רישא שמתו העשרה שיאלו עמו וממשה בניס נולדו כמדובר וסיפא מתו ממשה שיאלו עמו ונטולו כמדובר י' והשתא הו

סיפא דומיא דרישא ואתי נמי שפיר דנקט שיאלו עמו דמה לך לנייתא האז אלא משום דצעי למימר שאותן מתו ונטולו אחרים כמדובר ולריב"ם קשה על פירוש הקונטרס דהא מלרב תרבה נחלתו משמע שפיר טפי למי שהוה רב עתה תרבה ואי משום דהא ככר כתיב לאלה תחלק הארץ אס כן למי שהיה רב צליאת מנרים מלשמות מטות אבותם נפקא ונראה לו דגרס היינו דכתיב בן רב למשע כמו שכתוב כספיים וה"פ בשלמא למ"ד ליוצאי מנרים דאס הוה שני אחין מיוצאי מנרים והוה להו עשרה בניס מבאי הארץ ושני אחין אין להן כי אס שני בניס מבאי הארץ הרי אותן עשרה לא נטלו אע"פ שהן מרובין כי אס כמו שני בניס שהן מועטין היינו בין רב למשע אע"ג דלקמן דריש מנאי קרא לשבטים איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה היתא דרשא מדע דהא פריך כסמון למ"ד לבאי הארץ אמאי קא אווןן בני יוסף ואי לשבטים איתפלג שפיר אווןן לכולי עלמא^א אלא ודאי לא אסיק אדעתיה היתא דרשא^ב (והיתא דרשא^א) (דספרי) הו לפי המקנהל.) ולמאן

[במדבר כו] שמעינן לה שפיר אליביה דהאי תנא ועוד תרבה ותמעט משמע נטילה ראשונה שנטול כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בכספיה דקרא [ש] איש לפי פקודיו יתן נחלתו: היינו דקא אווןן כנפחד. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו [שם מן] שזכה בצרך ישראל כי אין לו בן שאילו היה לו בן היה נטול הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מנרים ועתה בשביל שאין לו בן למה לא יגרע את חלקו: לא הוה. לנלפחד נחלה בצרך ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו זכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן לא היה נטול כלום בשביל אביו ואפילו בשביל עצמו אם הוא פחות מכו' ומאי האו דקא אווןן בשביל שאין לו בן: אלא לחורה וניטול כנפסי חפר. דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חורה שמחזירין לאבותיהן כל מה שהוה וחזרין וירשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע שם אבינו לנפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו שבכס חפר וקננו אילו היה לו בן כשיטלו בני חפר שהם אחי אבינו נחלה בא"י יחזירו אותה לחפר אביהן ויריש אותה לכל בניו ויטול אבינו שהוא צבור ב' חלקים או הוא או בנו שקם תחתיו כדכתיב ואם אין לו [שם] עיין עליו [עליל קטו]. והשתא שאין בן למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו ע"י חורה שהחזירה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ שהרי בת הבן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבה הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יצמין כדלקמן [דף קטו:] היינו דקא אווןן בני יוסף. שהיו עכשוו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מנרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולוה שקול. בזה. ומינהו לקמן [קכג]. אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג וצדין אווןן בני יוסף שלא נטלו אלא כחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן אלא משום דמבשאי ליה לקמן לא זעי לתרווי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אז הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימותו וגם לא היה להם שום מוריש שיאלו ממנרים שירשו ממנו על ידי חורה: שמע מינה. מנחות בני יוסף וצנות לנפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אביו ואף על גב דהוה מני מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מנרים כל אותן שיאלו פחות מבן עשרים בלא אז לא נטלו חלק בצרך שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מנרים דטפלין שיאלו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתמיני שלא יא' יתום ממנרים פחות מבן עשרים ואם יאלו אס כן מת אחד מקרוביו כמדובר שהיו מיוצאי מנרים להורישו חלקו דומיא דצנות לנפחד שלא היו ראויין לנטול חלק בצרך כדתינא ככספרי [פנחס טו מד] איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דמנו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אביהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בצרך אלא על ידי חורה וכגון שהיו מורשישו מיוצאי מנרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מבן עשרים נטלו כולן על ידי חורה כצנות לנפחד ואותן שהיה להם אז ואם ולא היו יכולין לנטול בחורה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן שהרי אביו ואמו קודמין הרי אביהן נטול חלק בצרך משום באי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לנעוק: איבעי ליה למנאות. כצנות לנפחד ובני יוסף וגם הנביא היה לו לכתוב כדכתיב צנות לנפחד: דלווח ואהני. שלא יוכל לגוול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' [יהושע יז] לדרשה אינטריך כדלקמן ולא כפשיטה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם נמנחת שבט אחר הן אין הרשות בידי ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידים לכרות היער [ו] ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני הסם ענה טובה קא משמע לן. בשביל שלמדן אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיעבי ליה לאיניש להטמין עצמו לאודורי מעינא צישא להכי כתביה קרא ללווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסף נחלה אי אפשר אך ענה טובה אני נתן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובראת כרות היער ותצננה לך שם בית מושב כדכתיב וצרא אותהן בצרכותם [יחזקאל כג:] אמרו

אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה הארץ מאי בין רב למשע האו כל באי הארץ נטול חלקו ולא יותר קשיא. ויש ספרים שכתבו בתן היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ומפרש נמי כדמפרש בין רב למשע: היינו דקא צווןן בנות צלפחד. משום דאבותיו מיוצאי מצרים היה ומבקשות לירש חלקו: אלא למ"ד לבאי הארץ. נתחלקה הארץ לא הוה להן למשקל מידי דהא מת כבודו: אלא לחורה ולנטול בבכס חפר. צווןן כלומר דאפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלק משום הכי צווןן משום חורה לנטול בבכס חפר אביו של צלפחד שהיו לו בניס לחפר שנוטלו בכדבר ובכך לארץ ונטלו חלקם ואחר כך היה להם לחזיר אצל חפר אביהן ולחזור ולחלק בשוה עם בנות צלפחד שהן תחת אביהן ואמטו להכי צווןן: היינו דקא צווןן בני יוסף. דאבותיו מיוצאי מצרים ניתנו וצווןן על כוליהו: הא כוליהו שקלי. על אחד חלקו: ומשני לעולם לבאי הארץ היו ומשום טפלים דאיתא בהו טפי משאר שבטים דכתיב עם פורת יוסף שהן פרוין ורובין טפי וצווןן דלא שקלי לצורך טפלים ורחיקי לחזר דוכתיבו: אמר אב"י. איכא למשמע מהא הלכה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים כו' לא הוה חד דלא שקיל אפי' טפלים דאליבא דתיק דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ומוציא את הטפלים (אפי' הכי לא) [דלא] שקלי בכות עצמן אפי' הכי שקלי בשביל אביהן שיצאו ממצרים ושקלו נחלת אביהן בארץ. ולאידך תנא נמי דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ מוציא את הטפלים אפי' הכי שקלו טפלים משום חזורה נחלה אצל אביהן לירת מכס אביהם עם שאר אחיהם בשוה. ואי ס"ד דלא שקלי הוה להו למוציא כדצוותי בני יוסף על הטפלים שלהן. וכי יתמא דראי צווןן אלא הני דצוותי ואנתי דיברו להו נחלה על שצוותו כ' ביה קרא אבל צווןן ולא אהנו צוותהם לא כתב. והוא בני יוסף דצוותו ולא אהנו להו אפי' הכי כתביה קרא. ומשני לעולם דצוותו ולא אהנו ומשום הכי לא כתביהו קרא. דקא קשיא לך הא בני יוסף דצוותו ולא אהנו ואפי' הכי כתביהו התם לא משום האי טעמא הוא